

Massaluennosta verkkokurssiksi – miten toteuttaa konstruktivistista oppimiskäsitystä?

Tässä raportissa esitellään keväällä 2013 Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikössä (CMT) toteutettua opetuksen kehittämishanketta, jonka kohteena oli JOVP4 Mediahistoria ja -instituutiot -jakson verkkokurssi. Kehittämishankkeen tavoitteena oli kokeilla erilaisia tapoja ja muotoja, joilla opetusmateriaaleja voidaan tuottaa verkkoon, sillä yksikön perusopintoihin kuuluva opintojako tarjottiin nyt ensimmäistä kertaa ainoastaan verkossa. Oman haasteensa kurssin suunnitteluun toi suuri opiskelijamäärä, jonka arvioitiin aiempien perusopintojakojen perusteella olevan 200–250.

Kurssin suunnittelu

Kurssin suunnittelu aloitettiin tutustumalla opintojakson historiaan, tavoitteisiin ja sisältöön. JOVP4-jaksoon oli vuoden 2012 syksyllä voimaan tulleissa opintovaatimuksissa yhdistetty kaksi aiemmin erillistä jaksoa, Mediahistoria ja Mediainstituutiot. Jakson osaamistavoitteet on määritelty seuraavasti:

[Opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa arvioida mediainstituutioiden kehitystä, asemaa ja vaikutuksia yhteiskunnassa ja kulttuurissa sekä hallitsee median muotojen, sisältöjen, tuotannon ja vastaanoton historian keskeiset piirteet.](#)

Verkkokurssin sisältöjä ryhdyttiin rakentamaan osaamistavoitteissa määriteltyjen teemojen eli muotojen, sisältöjen, tuotannon ja vastaanoton ympärille. Koska kurssi painottuisi pääasiassa mediahistoriaan, nostettiin instituutiot kuitenkin omaksi teemakseen. Näin kurssille saatiin viisi teemaa: johdanto, tuotanto ja teknologia, instituutiot, muodot ja sisällöt sekä vastaanotto.

Kurssin aihepiiri oli erittäin laaja, sillä se käsitti viestinnän koko ketjun tuotannosta tekstin kautta vastaanottoon. Tämän takia kurssia päätettiin edelleen rajata liikkuvan kuvan tarkasteluun 1900-luvulla. Tätä rajausta perusteltiin sekä verkkokurssin opettajan asiantuntemuksella että mahdollisuudella esittää audiovisuaalisia aineistoja kursilla: verkkoympäristön pedagoginen vahvuus tulee esille silloin, kun tarvitaan auditiivisia tai visuaalisia sisällön esittämismuotoja (Pantzar, 2004).

Tehtävänannon mukaisesti kurssilla kokeiltiin erilaisia tapoja tarjota luentomateriaaleja verkossa. Verkkokurssin

alustaksi valittiin Moodle, joka tarjosi toimivan pohjan erilaisille materiaaleille ja toiminnoille ja oli useimmille opiskelijoille entuudestaan tuttu – käytetyn oppimisalustan tuttuus voi edistää verkossa tapahtuvaa oppimista (Korhonen & Pantzar, 2004). Kurssin Moodle-alueelle luotiin viisi viikon välein avautuvaa teemaa, joista jokainen sisälsi kahden ”luennon” materiaalit. Luentomateriaaleina toimivat videoitu luento, fyysinen museovierailu, skannattu teksti, Moodle-kirja, Prezi-esitys ja PowerPoint-esitys. Kaikki materiaalit sisälsivät runsaasti kuvia sekä linkkejä video- ja audiotiedostoihin ja internetsivuille, sillä interaktiiviset materiaalit ja työkalut korostavat oppijan aktiivista roolia (Tuononen & Pelkonen, 2004).

Varsinaisten luentomateriaalien lisäksi jokaiseen teemaan koottiin aiheeseen liittyvää lisämateriaalia itsenäisen opiskelun tueksi. Lisäksi teemoihin liitettiin omat keskustelunalueensa ja kirjoitustehtävänsä. Kurssin suoritus muodostui viidestä 500–1000 sanan laajuisesta, essee-tyyppisestä tekstistä, jotka palautettiin kurssin lopussa yhtenä tiedostona. Kokonaan verkossa suoritettava kurssi on usein opiskelijan kannalta työläs ja vaatii huomion kiinnittämistä ajanhallintaan aivan toisella tavalla kuin tavallinen luentokurssi (Korhonen & Pantzar, 2004). Kirjallisten loppuotoiden katsottiinkin riittävän kurssin suoritukseksi, jotta sekä opiskelijoiden että opettajan työ määrä pysyisi hallittavana. Opetuksen kehittämisessä keskityttiin tässä vaiheessa nimenomaan erilaisten materiaalien tuottamiseen ja esitysmuotojen kokeilemiseen.

Luentomateriaalien ja Loppuotoiden palautus -osion lisäksi Moodlessa oli oma osionsa jakson kirjatentille. Jokaiselle tenttikirjalle perustettiin oma keskustelunalueensa, jota opiskelijoiden oli mahdollista hyödyntää omaehtoisen lukupiirin alustana. Lisäksi Moodlessa oli kaksi palaute-

osiota: välipalautte kerättiin kolmannen teeman avautumisen jälkeen ja loppupalautte lopputöiden palauttamisen yhteydessä. Moodle-alustan käyttö ja kurssin suoritustavat pyrittiin pitämään helposti omaksuttavina, sillä hyvän verkkokurssin edellytys on, että se on selkeä sekä rakenteen, tavoitteiden, oppimateriaalin, ulkoasun että ohjeiden osalta (Nevgi & Tirri, 2003).

Kurssin toteutus

Kurssille ilmoittautui ennakkoon 201 opiskelijaa, mutta avoimen yliopiston opiskelijat ja jälki-ilmoittautuneet kasvattivat opiskelijamäärän lopulta noin 270:een. Ennakoilmoittautuminen osoittautui toimivaksi tavaksi saada opiskelijat Moodleen, sillä ilmoittautuneet saatiin siirrettyä kurssialueelle suoraan NettiOpsusta (Tampereen yliopiston opiskelijoille tarkoitettu sähköinen asiointipalvelu). Kurssi aloitettiin infotilaisuudella, joka järjestettiin yhdessä jakson kirjatenttiä vastaanottavan yliopistonlehtorin kanssa. Tilaisuudessa kerrottiin kurssin sisällöistä ja toteutustavoista sekä kehoitettiin opiskelijoita käyttämään Moodlen keskustelualueita itsenäisen opiskelun tukena. Ensimmäisen teeman materiaalit aukesivat Moodlella samana päivänä kuin infotilaisuus pidettiin.

Kurssin opettajat varautuivat käyttämään aikaa Moodlen keskustelualueille lähetettyjen viestin lukemiseen ja kommentointiin, mutta sen enempää luentomateriaalit kuin kirjatkaan eivät herättäneet juuri lainkaan keskustelua. Vaikka opiskelijoita yritettiin kannustaa keskusteluun opettajan lähettämällä viesteillä ja muistutuksilla, keskustelualueille tuli kurssin aikana vain vajaat 60 viestiä. Nämäkin viestit koskivat pääasiassa kurssin suoritustapoja ja muita käytännön asioita. Viesteihin pyrittiin vastaamaan nopeasti, jotta etäisyys opettajiin pysyisi mahdollisimman pienenä. Lopputöihin oli mahdollista saada myös henkilökohtaista ohjausta, mutta tätä mahdollisuutta ei kukaan halunnut käyttää. Lopputöitä palautettiin ennen määräaikaan 123 kappaletta. Arvioinnissa painotettiin konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisesti opiskelijan oman ymmärtämisen ja ajattelun kehittymistä (Raustevon Wright, 1997) sekä kykyä nähdä yhteyksiä median nykyhetken ja historian välillä. Lisäksi teksteistä tuli käydä ilmi, että kaikkiin luentomateriaaleihin on tutustuttu.

Opiskelijapalautte

Kurssilla kerättiin välipalautetta kolmen ensimmäisen teeman avautumisen jälkeen, mutta vastauksia lomakkeeseen saatiin vain viisi. Kurssin päätteeksi Moodleen tehtiin toinen palautelomake, jonka kysymyksiin vastasi 40 opiskelijaa. Myös tämän lomakkeen kysymykset noudattelivat konstruktivistisen oppimiskäsityksen periaatteita, kuten opiskelijakeskeisyyttä, ja keskittyivät opiskelijan oppimisprosessiin.

Loppupalautteen vastauksista 35:ssä opiskelijat kertoivat oppineensa paljon uutta mediahistoriasta ja -instituutioista, saneensa uusia näkökulmia tai oppineensa soveltamaan tietoja, käyttämään erilaisia lähteitä sekä työskentelemään verkkokurssilla. Yksittäisissä kommentteissa esitettiin kurssin sisältöjä koskevia toiveita, ja kaksi

opiskelijaa kaipasi ”oikeita” luentoja. 22 vastaajaa arvioi verkkokurssin työmäärän sopivaksi tai kohtuulliseksi, 14 hieman tai liian työlääksi ja kahden vastaajan mielestä kurssi oli kevyt. Kuudessa vastauksessa todettiin, että työskentely oli tehokkaampaa tai oppiminen syvällisempää kuin luentokurssilla. Vaikka työmäärää siis pidettiin kohtuullisena, vain seitsemän vastaajaa noudatti kurssilla annettua aikataulua. 33 vastaajaa ei pysynyt aikataulussa muiden kurssien tai velvoitteiden takia. Kirjoitustehtävät olivat 33 opiskelijan mielestä toimiva suoritustapa kurssille, koska tehtävänannot olivat selkeitä ja mielenkiintoisia, tehtävät syvensivät oppimista ja rytmittivät työskentelyä ja viiden pienen tekstin kirjoittaminen oli helpompaa kuin yhden laajan esseen. Kuuden vastaajan mukaan muutamat aiheet jäivät pinnallisiksi tai tehtävät olivat liian soveltavia ja laajoja.

Vastaajista ainoastaan kuusi kertoi osallistuneensa luentoja tai kirjoja koskeviin keskusteluihin Moodlella. 32 vastaajaa ei niihin osallistunut, koska ei tuntenut siihen tarvetta. Muuta palautetta kysyttäessä 25 vastaajaa piti kurssia mielenkiintoisena, monipuolisena tai hyvin toteutettuna. Lisäksi eri kysymysten vastauksissa annettiin plussaa kurssin joustavuudesta, sillä se helpotti opintojen aikatauluttamista. Muutamat vastaajat halusivat suorittaa edes osan kurssista perinteisinä luentoina, toivoivat enemmän aktivoitua keskusteluihin ja tiukempaa aikatauluttamista tai pitivät joitakin materiaaleja liian suppeina. Palautte oli siis pääosin erittäin positiivista, joskin seuraavaa toteutuskertaa varten jäi myös pohdittavaa muun muassa verkko-osallistumisen suhteen.

Kurssin arviointia opettajan näkökulmasta

Ensimmäisenä kokonaan verkossa toteutettuna kurssina tämä jakso oli opettajalle sekä haastava että antoisa kokemus. Erilaisten luentomateriaalien valmisteleminen ja kurssin suunnitteleminen veivät paljon aikaa ja edellyttivät uusien taitojen opettelemista. Lisäksi suuri opiskelijamäärä ja opettajaresurssien niukkuus tekivät tehtävästä haastavan.

Opiskelijoiden työmäärän mitoittaminen kahta opintopistettä vastaavaksi oli etukäteen arvioituna yksi kurssin suurimmista haasteista. Palautteista päätellen tässä kuitenkin onnistuttiin suhteellisen hyvin suhteuttamalla verkossa olevia materiaaleja tavallisiin luentoihin. Toinen suuri haaste oli opiskelijoiden aktivointi verkossa. Vaikka tästä tavoitteesta osin luovuttiinkin suuren opiskelijamäärän vuoksi, se olisi otettava uudelleen tavoitteeksi seuraavaa kurssia suunniteltaessa. Verkko-opetuksen ansio tavalliseen luento-opetukseen verrattuna on juuri sen tarjoama mahdollisuus yhdessä tekemiseen ja oppimiseen: tekniikka lisää opiskelijoiden mahdollisuuksia omaehtoiseen ja vuorovaikutteiseen oppimiseen toisten opiskelijoiden kanssa (Nevgi, Lindblom-Ylänne & Kurhila, 2002).

Kuten tälläkin kurssilla kävi selväksi, keskustelu verkossa ei kuitenkaan synny tai etene itsestään, vaan se vaatii huomiota ja ohjausta. Vuorovaikutuksen onnistumiseen voi vaikuttaa myös se, ”lämmitetäänkö” ryhmää etukäteen tutustuttamalla ryhmän jäseniä toisiinsa (Korhonen & Pantzar, 2004). Tämän kurssin aluksi järjestetty

infotilaisuus palveli jossain mielessä tavoitetta tutustuttaa opettajia ja opiskelijoita toisiinsa, mutta toki vain hyvin pinnallisesti. Yli kahdensadan opiskelijan kurssilla opiskelijat tulisi jakaa pienempiin ryhmiin, jotta ryhmän jäsenet voisivat todella tutustua toisiinsa joko verkossa tai kasvokkain. Jos luentomateriaalit ovat jo valmiiksi olemassa, tähänkin jää opettajalta enemmän aikaa. Toinen vaihtoehto olisi käyttää esimerkiksi opiskelijatutoreita apuna ryhmien ohjaamisessa. Joka tapauksessa verkkotyöskentely (esimerkiksi keskusteluun osallistuminen) olisi hyvä saada osaksi kurssin suoritustapoja, jolloin kirjoitustehtäviä voitaisiin supistaa tai keventää. Kurssin toteuttamisen jälkeen yleistyneet videoneuvottelu- ja verkkoluentotyökalut tarjoavat uusia mahdollisuuksia esimerkiksi opiskelijoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Heidi Keinonen toimii tutkijatohtorina mediatutkimuksen oppiaineessa Turun yliopistossa.

LÄHTEET

- Korhonen, V. & Pantzar, E. (2004). Verkko-opetuksen ja vuorovaikutuksen erityispiirteitä tunnistamassa. Teoksessa V. Korhonen (toim.), *Verkko-opetus ja yliopistopedagogiikka* (s. 17–45). Tampere: Tampere University Press.
- Nevgi, A., Lindblom-Ylänne, S. & Kurhila, J. (2002). Yliopisto-opetusta verkossa. Teoksessa S. Lindblom-Ylänne & A. Nevgi (toim.), *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja* (403–425). Helsinki: WSOY.
- Nevgi, A. & Tirri, K. (2003). *Hyvää verkko-opetusta etsimässä: Oppimista edistävät ja estävät tekijät verkko-oppimisympäristöissä – opiskelijoiden kokemukset ja opettajien arviot*. Kasvatusalan tutkimuksia 15. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Pantzar, E. (2004). Oppimisympäristö verkkona – verkko oppimisympäristönä. Teoksessa V. Korhonen (toim.), *Verkko-opetus ja yliopistopedagogiikka* (s. 49–68). Tampere: Tampere University Press.
- Rauste-von Wright, M. (1997). *Opettaja tienhaarassa. Konstruktivismia käytännössä*. Juva: WSOY.
- Tuononen, K. & Pelkonen, M. (2004). Tiedon kaatamisesta tiedon janoon – digitaaliseen oppimateriaalille pedagogisia perusteita. Teoksessa V. Korhonen (toim.), *Verkko-opetus ja yliopistopedagogiikka* (s. 69–89). Tampere: Tampere University Press.